

Viite: Koulutus ja tutkimus 2007-2012, luonnos 29.6.2007. Anne Lehdon ja Kirsi Kangaspunnan kirjeenvaihto elokuussa 2007.

SUOMEN YLIOPISTOKIRJASTOJEN NEUVOSTON LAUSUNTO OPETUSMINISTERIÖN VALMISTEILLA OLEVASTA KEHITYSSUUNNITELMASTA

Suomen yliopistokirjastojen neuvosto toivoo, että opetusministeriö lähettäisi jatkossa myös sille lausuntopyynnön laadittavana olevista yliopistokirjastotoimintaan liittyvistä asiakirjoista. Vaikka lausuntopyyntöä ei ollut alun perin osoitettu neuvostolle, olemme saaneet myöhemmin mahdollisuuden kommentoida opetusministeriön kehittämissuunnitelmaluonnosta Koulutus ja tutkimus 2007-2012. Lausuntomme perustuu yksittäisten yliopistokirjastojen kommentteihin sekä asian käsittelyyn neuvoston työvaliokunnassa 11.9.2007.

Yleisesti ottaen Suomen yliopistokirjastojen neuvosto pitää yliopistokirjastojen näkyvyyttä opetusministeriön kehittämissuunnitelmassa vuosille 2007-2012 kapea-alaisena ottaen huomioon, että yliopistokirjastot ovat opetus- ja tutkimustoiminnan välttämätön edellytys. Yliopistokirjastoilla on myös huomattava yhteiskunnallinen palvelutehtävä tieteellisen tiedon välittäjinä ja kansalaisten informaatiolukutaidon kehittäjinä. Neuvosto näkeekin, että yliopistokirjastoja pitäisi käsitellä nykyistä huomattavasti laajemmin luvussa kolme osana korkeakouluopetuksen ja tutkimuksen kehittämistä sekä kansalaisten tieteellisen tiedon saatavuuden varmistamista.

Toivomme, että opetusministeriö kiinnittäisi kehittämissuunnitelmassaan huomiota ainakin seuraaviin asioihin:

Suunnitelmassa olisi hyvä tuoda selkeästi esiin kansainvälisesti kilpailukykyisen tutkimuksen tarvitsemien korkeatasoisten, mutta kalliiden tietoaineistojen (mm. kansainvälisten tieteellisten huippulehtien) saatavuuden varmistaminen kaikille tutkijoille. Aineistojen yhteiskäyttöisyyden mahdollistamiseksi sekä hankintatyön tehostamiseksi ja hankintatyökulujen minimoimiseksi keskeisimpien tieteellisten verkkoaineistojen rahoitus tulisi ainakin pyrkiä hoitamaan keskitetysti valtion rahoituksella koko maan tarpeisiin julkista tutkimustoimintaa varten (mm. yliopistoille, korkeakouluille, yliopistollisille keskussairaaloille ja sektoritutkimuslaitoksille). Näin tuettaisiin tasa-arvoisesti tutkimustoiminnan edellytyksiä sekä yhdistyvien korkeakoulujen ja yliopistokeskusten toimintamahdollisuuksia. Lisääntyvä tutkimus kasvattaa tieto- ja kirjastopalvelujen käyttöä sekä luo uudenlaisia palvelutarpeita, joten yliopistokirjastojen toimintaedellytykset tulisi turvata muun muassa kohdistamalla ns. kilpaillusta tutkimusrahoituksesta selkeä osuus yliopistokirjastojen tarjoamien tutkijoiden kirjasto- ja tietopalveluiden kehittämiseen. (Luku 3.6)

Avoimen tieteellisen julkaisemisen laajan yleistymisen edellytyksenä on tutkimusten rahoittajien vaatimus avoimesta tieteellisestä julkaisemisesta ja tutkimusrahoituksen tietyn osuuden osoittaminen myöntöpäätöksiä tehtäessä suoraan tähän tarkoitukseen. Tutkimuksen vaikuttavuuden optimointi edellyttää tehokasta julkaisutoimintaa ja tutkimuksesta tiedottamista. Opetusministeriön tulisi suosia vapaan saatavuuden (open access) julkaisumallia, jossa mahdollisimman suuri osa tieteellisistä julkaisuista on vapaasti käytettävissä tietoverkoista tai tieteenala- tai instituutiokohtaisista julkaisutietokannoista. Tämä lisää artikkeleiden käyttöä ja edistää tieteen tulosten tasapuolista saatavuutta. Rahoitus- ja yhteistoimintamallien sekä teknisten ratkaisujen soveltuvuus ja kustannusvaikutukset tulisi ajanjakson aikana selvittää. (Luku 3.17)

Opetusministeriön olisi hyvä kiinnittää huomiota opetus- ja opiskelumenetelmien kehittämiseen kirjastoissa ja yliopistokirjastojen merkitykseen tieteellisen informaatiolukutaidon opettamisessa. Kun tiedon hankkiminen on yhä enemmän tutkijoiden, opiskelijoiden ja kansalaisten itsenäinen tehtävä, kirjastojen ajantasaisia teknisiä välineitä ja elektronisten tietolähteiden käyttöä koskeva opetustehtävä korostuu. Kehittämissuunnitelmassa pitäisi yliopistokirjastojen tutkimusta ja opetusta tukevan tehtävän lisäksi ottaa esille niiden yhteiskunnallinen palvelutehtävä tieteellisen tiedon välittäjänä kaikille kansalaisille sekä tämän tehtävän rahoituksen selvittäminen. (Luvut 3.13, 3.14, 3.2)

Yliopistokirjastot luovat omalta osaltaan korkealaatuisen tutkimuksen ja koulutuksen edellytyksiä sekä auttavat yliopistoja kansainvälistymään. Tarkasteltavan ajanjakson aikana tulisi määritellä kirjastojen kansainvälisen palvelutoiminnan laatu- ja vaikuttavuuskriteerit sekä arvioida niiden kyky tukea yliopistojen kansainvälistymistä. (Luvut 3.11, 3.17)

Rakenteellisen kehittämisen osuudessa olisi hyvä tuoda esiin myös yliopistokirjastot sekä niiden toiminnan turvaaminen jatkossakin selkeästi opetusta ja tutkimusta tukevina sekä tiedonvälitystä kansalaisille harjoittavina laitoksina. (Luku 3.4)

Suomen yliopistokirjastojen neuvoston puolesta

Jarmo Saarti
puheenjohtaja